

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi Saaristomerän kansallispuistosta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksen tarkoituksena on muodostaa Saaristomerellä olevista valtion omistamista alueista kansallispuisto. Samalla määritellään lakiesityksen liitteenä olevassa kartassa ne rajat, joiden sisäpuolelta valtion omistukseen hankittavat alueet liitetään kansallispuistoon. Esitys pe-

rustuu Saaristomerän kansallispuistotoimikunnan, kansallispuistokomitean sekä vuoden 1979 Saaristomeritoimikunnan mietinnöissään tekemiin ehdotuksiin (komiteamietinnöt 1976: 8, 1976: 88 ja 1981: 35).

YLEISPERUSTELUT

Saaristomerän alue on luontonsa ja maisemansa puolesta ainutlaatuisen arvokas alue maassamme ja sillä on myös kansainvälisesti katsoen huomattava merkitys. Luonto on erittäin monipuolista ja se käsittää muun muassa kaikki tärkeimmät rantatyytit. Kasvullisia metsämaita alueella on tosin niukasti, mutta nämä ovat useissa tapauksissa luonnonsuojelullisesti arvokkaita jalopuulehtoja. Alueella kasvaa useita Suomen oloissa harvinaisia eteläisiä kasvilajeja. Myös alueen eläimistö on sangen edustava ja siihen kuuluu useita harvinaisia lajeja. Se on muun muassa uhanalaisen merikotkan tärkeimpiä esiintymisalueita maassamme.

Saaristomerän luonnonsuojelullisen merkityksen säilyttäminen edellyttää ensisijaisesti sitä, että aluetta ei oteta laajamittaiseen loma-asutuskäyttöön. Lisäksi olisi välttämätöntä voida ohjata alueella tapahtuvaa retkeilyä siten, että siitä aiheutuisi mahdollisimman vähän haittaa alueen luonnolle. Kun alueeseen kohdistuva loma-asutuspaine on jatkuvasti kasvanut ja alueella tapahtuva retkeily lisääntynyt, on Saa-

ristomerän luonnon suojelemiseksi ja säilyttämiseksi ryhdyttävä toimenpiteisiin.

Valtioneuvosto teki 24 päivänä helmikuuta 1978 periaatepäätöksen maamme kansallis- ja luonnonpuistoverkon kehittämistä. Tämän päätöksen mukaan Saaristomerelle perustettaisiin noin 3 000 hehtaarin suuruinen kansallispuisto. Metsähallitus onkin vuosittain hankkinut alueelta valtiolle luonnonsuojelutarkoitukseen alueita ja tällä hetkellä valtio omistaa Saaristomerän alueella yhteensä noin 670 hehtaaria maa-alueita ja noin 2 230 hehtaaria vesi-alueita. Maa-alueiden pinta-ala on noin 23 % valtioneuvoston periaatepäätöksen tarkoittaman kansallispuiston pinta-alasta.

Kansallispuiston perustaminen Saaristomerelle ei edellytä sitä, että valtio ensin hankkisi omistukseen kaikki ne alueet, jotka siihen edellä mainitun periaatepäätöksen mukaan tulisivat kuulumaan. Erityisen tärkeää sitä vastoin on, että suojelutarkoituksiin tähän mennessä ostettujen alueiden osalta voitaisiin jo tässä vaiheessa saattaa voimaan luonnonsuojelulakiin perus-

tuvat rauhoitusmääräykset, jolloin varsinkin veneetkelyä siihen liittyvine leiriytymisineen voitaisiin ohjata tarkoituksenmukaisella tavalla. Sen lisäksi voitaisiin alueen käyttö ja hoito muiltakin osin järjestää sen suojelutarpeet huomioon ottavalla tavalla. Tämän vuoksi tulisi valtion omistamista alueista jo tässä vaiheessa muodostaa kansallispuisto.

Valtion tarkoituksena on edelleen vapaaehtoisin kaupun ostaa alueita saaristolaisilta ja tällä tavoin hankkia lisää maita liitettäväksi kansallispuistoon. Siten on myös ostotoiminnan suuntaamisen kannalta jo tässä vaiheessa tärkeää määrittellä ne rajat, joiden ulkopuolelle kansallispuistoa ei ole tarkoitus ulottaa. Kun liitekartan rajauksen sisäpuolelta valtiolle hankittavat alueet on tarkoitus liittää kansallispuiston alueeseen, on rajauksen määrittämisen yhteydessä tarkoitus säätää menettelystä, jonka mukaan hankittavat alueet saatetaan rauhoitusmääräysten piiriin eli osaksi kansallispuistoa ilman erillisiä lainsäädäntötoimenpiteitä. Esityksen liitteenä olevassa lakiehdotuksessa on Saaristomeren kansallispuistolle tämän vuoksi määritelty raja siten, että se on riippumaton maanomistussuhteista ja määräytyy luonnonsuojelun kannalta tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden perusteella. Itse kansallispuistoon kuuluisivat kuitenkin vain valtion omistuksessa rajauksen sisäpuolella olevat alueet ja vain näiden osalta olisivat siten voimassa luonnonsuojelulain perusteella annettavat rauhoitusmääräykset. Rauhoitusmääräykset eivät kuitenkaan koskisi rajauksen sisäpuolella olevia puolustusvoimien hallinnassa olevia alueita. Liioin yksityisomistuksessa olevien maiden osalta ei ehdotuk-

sella olisi mitään vaikutuksia eikä se esimerkiksi olisi sinänsä esteenä rakennusluvan myöntämiselle rajauksen sisäpuolella olevalle rakennuspaikalle.

Kansallispuiston hoidossa ja käytössä on keskeisenä tehtävänä yhtäältä veneilyn ohjaaminen ja toisaalta mahdollisuuksien järjestäminen alueen luontoon tutustumiseen. Lisäksi alueella esiintyy sellaisia luonnontyyppejä, jotka ovat syntyneet osittain ihmisen toiminnan seurauksena (puolikulttuurimaisemia) ja joiden säilyttäminen edellyttää myös tulevaisuudessa ihmisen toimenpiteitä. Tarkoituksena onkin, että valtiolle hankittuja niitä tiloja, joihin mainittuja luonnontyyppejä sisältyy, voitaisiin edelleen vuokrata yksityisille niiden säilymisen kannalta tarpeellisten luontaiselinkeinojen harjoittamista varten. Näiden toimenpiteiden suorittamisesta on tarkoituksena laatia yksityiskohtainen suunnitelma.

Esityksellä ei ole välittömiä organisatorisia tai taloudellisia vaikutuksia. Alueella olevat kansallispuistoksi muodostettavat valtion maat kuuluvat nykyisin metsähallituksen hallintaan ja ne jäisivät siihen edelleenkin. Merivartio- ja luotsitoiminta on tarkoitus turvata kansallispuiston rauhoitusmääräyksillä. Metsähallitus suorittaisi uusien alueiden hankintaan kuuluvat käytännön toimenpiteet samoin kuin alueen hoitoon ja käyttöön liittyvät toimenpiteet. Alueiden hankinta tapahtuisi, kuten nykyisin, vuosittain tähän tarkoitukseen osoitettu- jen määrärahojen puitteissa. Saaristomerellä olevien alueiden ostamiseen valtiolle on tähän mennessä käytetty kaikkiaan noin 12 miljoonaa markkaa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 §. Saaristomeren alue on luontonsa ja maisemansa puolesta ainutlaatuinen luonnon-alue maassamme. Alue käsittää Saaristomeren ulkosaariston eri tyyppisiä saariryhmiä, saaria ja luotoja ollen luontosuhteiltaan erittäin monipuolinen. Kolmas Salpausselkä nousee merestä puiston alueella kulkien sen halki. Kasvillisuudeltaan Saaristomeren alue kuuluu tam- mivyöhykkeeseen. Harjut ja paikoin kalkkipitoi- nen maaperä yhdessä merellisen ilmaston,

maankohoamisen ja kulttuurivaikutuksen kans- sa ovat aiheuttaneet erikoisten kasvillisuus- tyyppien syntymisen. Alueella tavataankin usei- ta harvinaisia kasvilajeja. Erityisen arvokkaita ovat alueen jalopuulehdot, kuten saarni-, päh- kinä-, tammi- ja vaahteralahdot. Myös alueen eläimistöön kuuluu useita harvinaisia lajeja kuten merikotka, kyhmyjoutsen, merihanhi, ris- tisorsa, ruokki ja pähkinähakki. Lisäksi har- maahylje esiintyy alueella.

Koska Saaristomeren alueella on erittäin suuri merkitys myös yleisenä luonnonnähtävyytenä ja veneretkeilyalueena, ehdotetaan alueesta muodostettavaksi kansallispuisto. Kansallispuisto voidaan muodostaa vain valtion omistamille alueille. Kuten edellä yleisperusteluissa on todettu, valtio omistaa tällä hetkellä Saaristomerellä noin 670 hehtaaria maa-alueita ja noin 2 230 hehtaaria vesialueita. Valtaosa liitekarttaan merkityn kansallispuiston rajauksen sisällä olevista alueista on siten yksityisessä omistuksessa. Nämä alueet eivät kuitenkaan kuuluisi kansallispuistoon eikä niiden käyttämistä kansallispuiston osalta annettavilla rauhoitusmääräyksillä millään tavoin rajoitettaisi eikä edes voitaisi rajoittaa. On kuitenkin tärkeätä mahdollisimman aikaisessa vaiheessa tietää se raja, joka rajaa kansallispuistoon liitettäväksi tulevat alueet. Tällöin voidaan puiston lopullinen laajuus sillä suoritettavien toimenpiteiden suunnittelussa ja valtion maanostotoiminnassa ottaa riittävän aikaisessa vaiheessa huomioon. Esi-tyksen mukainen rajaus käsittää tarkoituksenmukaisen ja yhtenäisen aluekokonaisuuden, jota on pidettävä riittävänä myös suojelutavoitteiden toteuttamisen kannalta. Toisaalta on huomattava, että luonnonsuojelun kannalta ei ole välttämätöntä saada kaikkia rajauksen sisäpuolella olevia alueita valtion omistukseen, kunhan niiden luonne muutoin pääosin säilyy nykyisessä käytössä.

2 §. Pykälän 1 momentissa säädetään Saaristomeren kansallispuiston rajan yksityiskohtaisesta määrittämisestä. Rajankäynnissä määrättäisiin näin ollen sen alueen rajat, joka käsittää kansallispuistoon liitettäväksi tulevat alueet. Sen sijaan rajankäyntiä niiden alueiden osalta, joista nyt muodostetaan kansallispuisto, ei erikseen käytäisi.

Pykälän 2 momenttiin sisältyy määräys kansallispuiston alueen merkitsemisestä maastossa. Puistoalue on tarkoitus merkitä maastoon vain siihen kuuluvien maa-alueiden osalta. Vesialueiden rajat on sitä vastoin tarkoitus merkitä vain kartalle. Määräykset ovat samankaltaiset kuin vastaavat määräykset muiden jo perustettujen

ja perustettavaksi ehdotettujen kansallispuistojen osalta.

3 §. Pykälässä on säännös siitä, että liitekarttaan merkityn rajauksen sisäpuolella oleva alue katsotaan kuuluvaksi kansallispuistoon sen siirryttyä valtion omistukseen lukuunottamatta puolustusvoimien hallintaan siirtyviä alueita. Kun valtion omistaman alueen muodostaminen kansallispuistoksi muutoin edellyttää lainsäädäntötoimenpidettä, ehdotetaan jo tässä yhteydessä säädettäväksi, että edellä tarkoitetut alueet siirryttyään valtion omistukseen kuuluvat kansallispuiston alueeseen.

4 §. Pykälään on otettu säännös luonnonsuojelua valvovan viranomaisen haltuunotto-oikeudesta. Vastaavanlainen säännös on voimassa jo perustettujen kansallispuistojen ja luonnonpuistojen osalta, minkä lisäksi säännös on ehdotettu annettavaksi myös perustettavia kansallispuistoja, luonnonpuistoja ja soidensuojelualueita koskevaksi.

5 §. Luonnonsuojelulain 2 §:n 2 momentin mukaan säädetään asetuksella, missä suhteessa erityinen suojelualue on oleva rauhoitettu. Asetuksella onkin tarkoitus säätää Saaristomeren kansallispuiston rauhoitusmääräyksistä siten, että ne tulevat voimaan samanaikaisesti kuin ehdotettu laki.

Kansallispuiston alueesta on pääosalla tarkoitus säilyttää vapaa liikkumisoikeus. Eräillä osa-alueilla on kuitenkin kasvillisuuden, linnuston tai hylkeiden suojelemiseksi rajoitettava liikkumista. Rauhoitusmääräyksiä annettaessa on tarkoitus ottaa erityisesti huomioon se, että paikallisen väestön perinteiset oikeudet turvataan eikä sen toimintamahdollisuuksia lii-oin rajoiteta. Alueen hoitoa ja käyttöä koskevien asioiden käsittelyä varten on tarkoituksena perustaa metsähallituksen avuksi Saaristomeren kansallispuiston neuvottelukunta, jossa etenkin paikallinen väestö olisi edustettuna.

6 §. Laki on tarkoitus saattaa voimaan lakiehdotuksen tultua hyväksytyksi.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

Saaristomeren kansallispuistosta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Luonnonsuojelulain (71/23) mukaiseksi erityiseksi suojelualueeksi muodostetaan Saaristomeren alue, joka käsittää liitteenä olevassa karttapiirroksessa punaisella katkoviivalla merkityn rajauksen sisällä olevat valtion omistamat maa- ja vesialueet lukuun ottamatta puolustusvoimain hallinnassa olevia alueita. Suojelualueen nimi on Saaristomeren kansallispuisto.

2 §

Saaristomeren kansallispuiston rajat on määrättävä noudattaen soveltuvin osin, mitä jakolaissa (604/51) on säädetty rajankäynnistä.

Kansallispuiston alue on merkittävä maastoon siten, että riittävä määrä puistoaluetta osoittavia tunnusmerkkejä sijoitetaan puistoon kuuluville maa-alueille. Puistoalueen rajat vesialueilla merkitään vain kartalle.

3 §

Mikäli sellainen alue, joka ei ole valtion omistuksessa, mutta joka sijaitsee liitekarttaan

merkityn kansallispuiston rajauksen sisäpuolella, siirtyy valtion omistukseen, luetaan se kansallispuistoon kuuluvaksi lukuun ottamatta puolustusvoimien hallintaan siirtyviä alueita.

4 §

Luonnonsuojelua valvovalla viranomaisella on oikeus ottaa haltuunsa metsästy-, keräily- tai muut välineet, joita on käytetty tai aiotaan käyttää vastoin kansallispuistossa noudatettavia säännöksiä tai määräyksiä. Sama haltuunotto-oikeus koskee myös puistoalueelta luvattomasti pyydettyjä eläimiä ja luvattomasti otettuja kasveja sekä kaikkea muuta sellaista, mikä alueelta on kielletty ottamasta tai siellä käyttämästä.

5 §

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella.

6 §

Tämä laki tulee voimaan päivästä 1981.

Helsingissä 29 päivänä lokakuuta 1981

Tasavallan Presidentin estyneenä ollessa

Pääministeri

MAUNO KOIVISTO

Maa- ja metsätalousministeri Taisto Tähkämaa

